

DÔVODOVÁ SPRÁVA

A. Všeobecná časť

Poslanci Národnej rady Slovenskej republiky Irén Sárközy a Peter Antal predkladajú na schôdzu Národnej rady Slovenskej republiky návrh novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“).

Cieľom navrhovanej úpravy je úprava podmienok poskytovania tzv. vyrovnávacieho príplatku podľa zákona o sociálnom poistení v súlade so skúsenosťami z aplikačnej praxe, ako i v súlade s relevantnou súdnou judikatúrou.

Prijatím zákona č. 140/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, je s účinnosťou od 1. januára 2016 súčasťou zákona o sociálnom poistení úprava poskytovania vyrovnávacieho príplatku. Účelom prijatia tejto úpravy bolo eliminovať finančnú ujmu, ktorá vzniká poberateľom starobného dôchodku, ktorí dlhodobo pracovali a žijú na území Slovenskej republiky, avšak ku dňu rozdelenia ČSFR pracovali u zamestnávateľa registrovaného v Obchodnom registri na území dnešnej Českej republiky. V dôsledku prijatej medzinárodnej Zmluvy o sociálnom zabezpečení sa všetky doby zabezpečenia takýchto zamestnancov (vrátane náhradných dôb) získané pred 31.12.1992 považujú za doby „českého“ zabezpečenia a dôchodkové doby poistenia dosiahnuté po 1.1.1993 sa považujú za slovenské doby poistenia. Takého osoby po vzniku nároku na starobný dôchodok poberajú jeden dôchodok od Českej správy sociálneho zabezpečenia a jeden od Sociálnej poisťovne. V dôsledku prijatia odlišných úprav sociálneho poistenia v Slovenskej republike a v Českej republike je súčet týchto dôchodkov v mnohých prípadoch nižší ako suma dôchodku, na ktorý by mali nárok, ak by sa všetky doby dôchodkového poistenia posudzovali podľa slovenských predpisov (tzv. teoretická suma dôchodku).

Zákonom č. 266/2017 Z. z. bol s účinnosťou od 1. júla 2018 okruh možných poberateľov vyrovnávacieho príplatku rozšírený o poberateľov predčasného starobného dôchodku, v prípade splnenia ostatných podmienok na jeho priznanie.

Aplikačná prax však aj po prijatí uvedených zákonov jednoznačne dokazuje, že existujúca úprava vyrovnávacieho príplatku nie je postačujúca. Túto skutočnosť potvrdzuje i rozhodovacia prax Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý pri rozhodovaní sporov o starobný dôchodok opakovane vyslovil názor, že s občanmi, ktorých zamestnávateľia mali do 31.12.1992 sídlo na území dnešnej ČR nie je možné zaobchádzať inak ako s občanmi, ktorých zamestnávateľia mali do 31.12.1992 sídlo na území dnešnej SR, a to aj v tom prípade, že nespĺňajú podmienky pre priznanie nároku na vyrovnávací príplatok podľa § 69b zákona o sociálnom poistení. Podľa Najvyššieho súdu SR je pri posudzovaní dôchodkových nárokov potrebné vychádzať priamo z Ústavy Slovenskej republiky ako základného zákona Slovenskej republiky, konkrétne zo zákazu diskriminácie podľa čl. 12 Ústavy SR a práva občana na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, vyplývajúceho z článku 39 ods. 1 Ústavy SR. Slovenská republika je jedným z dvoch nástupníckych štátov Českej a Slovenskej Federatívnej republiky ako jedného štátu, a v prípade zamestnania na území ČSFR u zamestnávateľa so sídlom na území ČSFR nešlo o klasické zamestnanie v cudzine. Do 31.12.1992 sa doby zamestnania kdekoľvek na území československej federácie hodnotili jednotne ako zamestnanie v tom istom štáte. Z hľadiska čl. 39 ods. 1 Ústavy je zamestnanie v Českej republike možné považovať za zamestnanie v cudzine až po 31.12.1992.

Na základe uvedeného Najvyšší súd SR pred prijatím úpravy vyrovnávacieho príplatku, ale i po jej prijatí konštatoval, že starobný dôchodok je potrebné priznať v takej výške, aby súčet starobných dôchodkov z Českej republiky a Slovenskej republiky nebol nižší ako dôchodok poistenca, ktorý počas svojho produktívneho života získal rovnakú dobu poistenia a rovnaké príjmy len u zamestnávateľov, ktorí mali sídlo na území Slovenskej republiky. Takýto postup podľa Najvyššieho súdu SR nachádza oporu priamo v spomenutých ustanoveniach Ústavy SR.

Na základe uvedeného sa preto navrhuje zníženie potrebného počtu rokov československých období dôchodkového poistenia ako podmienky priznania vyrovnávacieho príplatku z najmenej 25 rokov na najmenej 15 rokov. Uvedený návrh vychádza z platnej právnej úpravy zákona o sociálnom poistení, podľa ktorého nárok na starobný dôchodok vzniká v prípade, ak bol poistenec dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov a dovŕšil dôchodkový vek. Týmto spôsobom budú môcť o priznanie vyrovnávacieho príspevku požiadať aj tí starobní dôchodcovia, ktorí nemohli doteraz splniť podmienku 25 rokov výhradne z dôvodu neskoršieho dátumu narodenia.

Vzhľadom k tomu, že so znižujúcim sa počtom rokov československého dôchodkového poistenia sa spravidla znižuje i negatívny rozdiel medzi súčtom dôchodkov a teoretickým dôchodkom, bude možné na základe aplikácie navrhovanej úpravy v budúcnosti opätovne posúdiť, či je potrebné prijatie ďalšej úpravy. Navrhovanú zmenu je však vhodné prijať v čo najskoršom termíne tak, aby nedochádzalo ku zväčšovaniu finančnej ujmy na strane aktuálne dotknutých starobných dôchodcov.

Predkladaný návrh zákona bude mať nepriaznivý dopad na rozpočet verejnej správy, bude mať pozitívne sociálne vplyvy, nebude mať vplyv na podnikateľské prostredie, životné prostredie a ani na informatizáciu spoločnosti.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi Slovenskej republiky, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná a s právom Európskej únie.